

Iwona Chrzanowska

Nauczyciele o szansach i barierach edukacji włączającej

Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019

ISBN: 978-83-01-20462-4

Recenzent wydawniczy:

Prof. dr hab. Bogusław Śliwerski

Monografia *Nauczyciele o szansach i barierach edukacji włączającej*, Warszawa: WN PWN 2019, wpisuje się w aktualny nurt rozważań związanych z kształceniem dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością.

Współcześnie, szczególnie w kontekście przyjętej przez RP w 2012 r. *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych* coraz częściej podnoszona jest problematyka partycypacji osób z niepełnosprawnością w kontekście szeroko rozumianych polityk włączania. Dotyczy to również sfery edukacji. Zgodnie z istniejącymi w Polsce rozwiązaniami edukacyjnymi dzieci i młodzież z niepełnosprawnością mogą realizować kształcenie w jednym z rodzajów placówek: ogólnodostępnej, integracyjnej lub specjalnej.

Każda z nich jednak wydaje się mieć swoje zalety i wady jednocześnie. Poszukiwanie idealnego modelu kształcenia jest swoistą utopią. Niemniej konieczne jest podejmowanie w ramach badań naukowych, a także bazując na doświadczeniach praktyki edukacyjnej, takich rozwiązań, które będą dawały szansę na eliminowanie barier, sprzyjając tym samym budowaniu przestrzeni dla rozwoju każdego dziecka/ucznia, w tym ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi czy z niepełnosprawnością.

Publikacja nie koncentruje się jedynie na problematyce kształcenia dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi czy z niepełnosprawnością. Osią rozważań i tematem przewodnim publikacji jest edukacja włączająca i postrzeganie jej jako potencjalnej szansy na zaspokojenie potrzeb edukacyjnych każdego dziecka/ucznia. Warto również podkreślić, że z naukowego punktu widzenia, samo pojęcie specjalnych potrzeb edukacyjnych, jest współcześnie postrzegane bardzo szeroko. Odnosi się do heterogenicznej grupy dzieci/uczniów, wbrew, wydaje się, potocznemu jego odczytywaniu. Uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi może być bowiem nie tylko dziecko/uczeń z niepełnosprawnością, ale również, np. uczeń zdolny. Problemem jest jednak to, jak wskazuje Marton A. Gernsbacher i wsp. (2016), że pojęcie specjalne potrzeby (w tym edukacyjne) zdaje się mieć współcześnie większy stygmatyzujący potencjał niż pojęcie niepełnosprawność.

Badania naukowe dotyczące uwarunkowań szans edukacyjnych koncentrują się zazwyczaj na trzech głównych podmiotach: uczniach, rodzicach uczniów i nauczycielach. Istotne jest, by uwzględniając potrzeby, możliwości, ale i opinie, odczucia i nastawienia każdej z grup (a te są silnie warunkowane specyfiką kraju, tradycją doświadczeń), poszukiwać takich rozwiązań edukacyjnych, które uwzględnią oczekiwania w możliwie maksymalnym stopniu.

Edukacja włączająca jest obecnie silnie wspieranym trendem zmian w polskiej oświacie. Zrealizowane, a zaprezentowane w publikacji wyniki badań koncentrują się na jednej z wyżej wspomnianych grup – nauczycielach.

Dane zebrano wśród nauczycieli wszystkich typów placówek oświatowych: ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych oraz z różnych etapów kształcenia – od przedszkola po gimnazjum (badania realizowane były w okresie przejściowym reformy oświatowej). Zastosowano pięć narzędzi badawczych, pozwalających na rozpoznanie różnych uwarunkowań opinii nauczycieli na temat tytułowych *szans i barier edukacji włączającej*. Daje to łącznie złożony obraz współczesnej kondycji polskiej szkoły i w pewnym sensie jej perspektyw.

To krytyczny obraz polskich realiów kształcenia, a jednocześnie wizja wyzwań jakie stoją przed polską edukacją. Bardzo bogaty i wielowątkowy materiał wydaje się również potencjalnym punktem odniesienia dla dalszych projektów badawczych, ale także polemik, dyskusji.

To jedna z pierwszych publikacji poświęcona problematyce edukacji włączającej, w której próbuje się diagnozować nastawienia, postawy, ale i warunki pracy nauczycieli w kontekście istotnych zmian, jakie mają być już w niedalekiej przyszłości codziennością polskiej szkoły. To nie tylko diagnoza odczuć nauczycieli w odniesieniu do ich pracy, ale i z ich opinii zbierane dane dotyczące szans edukacji włączającej wobec kilkunastu grup uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością.

Niektóre wyniki badań są sprawozdaniem bardzo złej kondycji profesji nauczycielskiej, frustracji nauczycieli związanych z bardzo niskim poczuciem prestiżu zawodu, który wykonują; ich przeświadczenia, że nie mają istotnego wpływu na zmiany systemowe w oświacie, ale czasami także w ich miejscach pracy.

Publikacja zwraca uwagę na szereg istotnych kwestii w kontekście wspólnego kształcenia uczniów, by wskazać choćby, np. na: problem relacji rówieśniczych; zakres i skuteczność wsparcia uczniów, zwłaszcza ze specjalnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnością w ramach działań systemowych. To także dane dotyczące poczucia

obciążenia zawodowego nauczycieli, które ma istotny wpływ na jakość realizowanych zadań zawodowych.

Rozpoznanie uwarunkowań edukacji włączające, choćby z jednej perspektywy – nauczyciela (nie należy zapominać, że równie ważne są dwie pozostałe: perspektywa ucznia i jego rodzica), jest konieczne, dla skutecznego planowania działań organizacyjnych, dydaktycznych i wychowawczych w przedszkolu i szkole w wizji projektowanych zmian. Wyniki badań wskazują na konieczne obszary wsparcia także w wymiarze systemowym.